

Adventsgesprek 2020: bisschop Lode van Hecke

Interview: Geert De Cubber

Met de advent bereiden we ons als gelovigen voor op de komst van Christus. Wat betekent advent voor u?

Advent is wachten, is verwachten. In het wachten kan een verlangen naar boven komen. Als je altijd verstrooid bent, als je nergens meer op wacht en alleen maar bezig bent met wat er op dit moment gebeurt, dan kan er geen verlangen groeien. Advent zal altijd in verbinding staan met verlangen. Naar wie of wat verlangen we? We wachten op God die naar ons toekomt. Het Latijnse *ad-venire* betekent naar iets of iemand toe-komen. Onze toekomst ligt in dat verlangen.

Stillaan zal de advent ons er ook bewust van maken dat niet alleen wij de wachtenden zijn, maar dat het God is die op ons wacht, die naar ons verlangt. Daarom is de advent geen voorbereiding op het liturgische jaar, maar wel de eerste periode van dat jaar. De advent zal heel het liturgische jaar meespelen, zoals heel ons leven advent moet zijn. Zoals trouwens heel ons leven kersttijd, veertigdagentijd en paastijd is.

Wachten en verwachten, wat betekent dat in coronatijd? Veel mensen wachten op het einde van de pandemie. Is het wachten van een gelovige anders dan dat van de niet-gelovige?

In deze periode worden we inderdaad geconfronteerd met bepaalde vormen van wachten, van lang wachten soms. Jammer genoeg ook met 'niet meer mogen verwachten', wanneer mensen overleden zijn. Op zichzelf is het een erg negatieve vorm van geconfronteerd worden met 'tekort' en 'wat er niet is'. Als christen verwacht je natuurlijk ook dat het zo snel mogelijk voorbij is en moeten we al het mogelijke doen opdat de pandemie zou gedaan zijn. Maar tezelfdertijd kan de adventsperiode ons leren dat deze moeilijke periode ook positieve elementen bevat.

In de coronatijd moeten we loslaten, ondanks onszelf. Dingen die we anders nooit zouden loslaten omdat ze goed zijn. Of misschien dingen die niet goed zijn, maar we laten ze toch maar niet los. Die verplichting kan mij tegen de muur doen lopen en ik kan koppig blijven zeggen dat het anders zou moeten zijn, maar wellicht zal de muur niet wijken. Ik kan het ook aanvaarden, in een soort 'fiat', 'het zij zo'. Maria zal haar 'fiat' geven in de adventsperiode, maar ook Jezus zal enkele maanden later 'fiat' zeggen in Getsemane. Dat is een andere ingesteldheid: in plaats van alleen maar te ondergaan, aanvaard ik het. En het 'fiat' van Jezus en Maria beduidde meer dan enkel berustend aanvaarden. Het was een positief aanwezig zien van God, ook in de meest negatieve situatie. Ik denk dat veel mensen deze ervaring ook al hebben opgedaan tijdens deze coronaperiode. Door zich de vraag te stellen: 'Wat is nu de zin van het leven, waar komt het eigenlijk op aan?' Hoeveel mensen hebben niet hun eigen familie ontdekt 'dankzij' de corona? 'Dankzij' bedoel ik uiteraard tussen aanhalingstekens. De corona heeft een kader geschapen zodat een ander verlangen naar boven kon komen, waar men misschien meer van leeft dan men vermoedde.

Is er dus een verschil? Nee, de christen ondergaat het en lijdt eronder zoals iedereen. Maar ik durf ook 'ja' zeggen. Omdat deze periode ook een uitgelezen periode kan worden, wat de Bijbel *kairos* noemt, een periode waarin iets kan gebeuren wat belangrijk is.

Met Kerstmis vieren we dat God in Jezus tastbaar aanwezig komt in ons leven. De advent wil ons daarop voorbereiden. Hoe laat U God toe in uw leven en welke ervaringen als monnik helpen u (en misschien ook ons) daarbij?

Het duurde een tiental jaar voor ik me van iets heel essentieel van ons geloof bewust ben geworden: het christendom is de enige godsdienst waarbij je niet moet wegtrekken uit de realiteit om God te vinden. God komt *in* onze realiteit. Dat is de betekenis van menswording. Dat is toch eigenlijk fantastisch, maar wij zijn er nog altijd niet aan gewoon geworden. De christelijke spiritualiteit heeft er altijd mee geworsteld. Er zijn ook wel wat vergroeiingen gebeurd in de geschiedenis vanuit een verkeerd begrip van wat schepping is. Ik denk dat men dikwijls gezondigd heeft tegen het eerste artikel van ons geloof: namelijk dat God Schepper is, alsof Hij zijn schepping slecht gemaakt had. Dat is geen christelijke gedachte.

Als we denken ons mens-zijn te moeten achterlaten, dan zitten wij te hoog en zit God te laag, want Hij is mens geworden. Dit besef kan ons verzoenen met onze menselijkheid. Misschien ben je verwonderd dat ik dit zeg, want men beschouwt de monniken als 'weglopers uit de wereld'. Ik durf beweren na 45 jaar monnikenleven dat ik in de abdij misschien zelfs dichter bij de realiteit stond dan nu, omdat ik daar de nodige afstand had om te graven in wat die realiteit dan wel was.

Wat kan ik dan aanbrengen vanuit mijn ervaring als monnik? Ten eerste herhaal ik: wat op zichzelf negatief is, kan een kans zijn voor iets positief. Een eenvoudig voorbeeld: ik heb in Orval bij het begin van mijn monastiek leven enkele moeilijke jaren doorgemaakt: een periode van dorheid, dat is heel gekend in het geestelijke leven. Als ik er midden in zat, wist ik echt niet meer welke kant ik op moest. Ik dacht dat het een teken was dat ik niet voor het monnikenleven gemaakt was. Ik heb daar veel over gediscussieerd met mijn begeleider en op een bepaald moment zei hij: "maar dat is juist jouw woestijn." Dat is het enige wat ik heb onthouden van al die gesprekken van verschillende jaren. "Dat is jouw woestijn," was voor mij een reddende zin. Want ik dacht: als dat mijn woestijn is, dan moet ik erdoor. Als het een tegenindicatie van mijn roeping was geweest, dan was ik vertrokken.

We kunnen hetzelfde zeggen van zo'n adventsperiode en zeker in de huidige situatie. We kunnen zeggen: "dat is onze woestijn." De grootste ontdekkingen over God heeft het joodse volk opgedaan in de woestijn ofwel in ballingschap. Op zich is het een heel negatieve en ellendige periode, maar daar hebben ze kunnen ontdekken dat God anders was dan ze dachten. De woestijn kan dus een uitzuivering zijn van het Godsbeeld waar ik mee worstel.

Een tweede element (dat zeker niet alleen voor monniken geldt), is dat je iedere dag kan zeggen: "Vandaag begin ik eraan." Het betekent dat ik het verleden moet loslaten. Het verleden waarop ik zo gebouwd heb, blijkt allemaal erg onzeker. Ik dacht dat het een stevige basis was en dat was het niet. Net zoals er vandaag veel zekerheden uit de handen van de

mensen worden geslagen. Dan kan je zeggen: “ik zie het niet meer zitten” ofwel: “ik begin eraan”. Ik kan me in zekere zin van dat verleden bevrijden, omdat ik de toekomst krijg. Advent, God komt naar mij toe en laat mij niet vallen. Dat geeft dynamiek in het leven en opent perspectief.

Ten derde jaar, kan je je de vraag stellen, ok, allemaal goed en wel, maar waar hou je je mee bezig ‘als je eraan begint’? Het is weer een herinnering uit mijn eigen leven, niet het monastieke leven maar wel één die me geholpen heeft om het vol te houden. Ik vroeg iemand hoe hij de vele uittredingen uit het religieuze leven verklaarde, evenals het ophouden van relaties enzoverder. En hij zei me: “Ja, Lode, je kan leven *met* problemen, maar je kan niet leven *van* problemen.” Het is een zin die me al op veel momenten gered heeft. De adventstijd is een tijd van bevraging: waar laad ik mijn batterijen mee op? Een paar weken geleden keek ik in de krant en ik telde hoeveel bladzijden er gingen over corona. Het waren dertien grote bladzijden. Als je dat van dag tot dag moet lezen ... Je zet de radio aan en het gaat alleen maar over corona en dan nog alleen maar in ons eigen land of zelf in ons klein Vlaanderen. Je kijkt naar televisie en het gaat weer over hetzelfde. Dan mag je niet verwonderd zijn dat de mensen gedeprimeerd geraken, want daar kan je niet *van* leven Ik kan daar wel *mee* leven. Dan is de vraag natuurlijk: *waarvan* kan ik leven, waar vind ik een bron? Het liturgisch jaar geeft die bron aan en we bereiden ons daarop voor in de adventstijd.

De figuur van Johannes de Doper verwijst naar wat je zou kunnen noemen ‘adventsarbeid’: ‘Maak de paden recht!’ Welke arbeid kunnen wij als christenen verrichten om dat adventslicht binnen te laten?

Johannes de Doper is natuurlijk een van de centrale figuren in de adventstijd, maar terzelfdertijd behoort hij nog niet helemaal tot het Nieuwe Testament. Toch is hij belangrijk. Johannes is de voorloper van Jezus, dus in die zin bereidt hij zijn komst voor. Maar hij is ook, zeker en vast voor de monniken, *het* voorbeeld van de ascese. Ascese is één van die woorden waar veel mensen niet meer van houden, maar het is eigenlijk een heel mooi woord.

Het komt uit het Grieks, *askèsis* en dat woord zou komen uit de wereld van de kunst. Askèsis is de inspanning die de kunstenaar doet om een beeld te maken, bijvoorbeeld uit een blok hout of marmer. De inspanning die hij doet om het overbodige hout of steen weg te kappen, dat is ‘ascese’. De bedoeling is niet dat de kunstenaar achteraf zegt: “Kijk eens wat een mooi hoopje hout of steen dat ik hier heb liggen, dat heb ik allemaal weggewerkt.” Dat is een verkeerde manier om ascese te begrijpen, het christelijk leven is geen olympische spelen van ascese. De kunstenaar vergeet zijn ascese en kijkt naar het beeld. Als onze voorbereiding ons meer op onszelf doet terugplooiën dan op datgene wat we eigenlijk willen bereiken, nl. het verdiepen van de Godsrelatie, dan zitten we er helemaal naast. Ik denk dat sommige mensen inderdaad veel tijd verloren hebben met hun ascese.

Johannes de Doper is natuurlijk een positief voorbeeld en hij toont aan dat wij, omdat we mens zijn, ook nood hebben aan een inspanning, een weg van bevrijding om te komen tot een zuiverder relatie. Ik denk dat het zo is in alle menselijke relaties. Hij helpt ons op die weg.

Jezus relativeert dat, je kan moeilijk zeggen dat Jezus een voorbeeld is van ascese. Integendeel, men verweet hem het omgekeerde. Maar Jezus zei wel: "Als ik weg ben, dan komt die tijd terug waarop de ascese haar plaats krijgt." We hebben de twee nodig. Johannes de Doper brengt ons op het spoor van de ascese omdat we mensen zijn, lichamelijke wezens die zichzelf ergens een discipline moeten kunnen opleggen. Daarmee maken we dat verlangen in ons vrij. Jezus relativeert en zegt: "Je hebt dat allemaal niet nodig, ik geef het gratis en het is pure genade." We hebben de twee nodig en we zullen nooit perfect kunnen zeggen tot waar de ascese gaat en waar de genade begint. Het is altijd de twee samen en het hangt ook af van de periode van het leven of het moment van de dag.

Voor de derde zondag van de advent staat de vreugde centraal (Gaudete). Ook in uw bisschopsleuze staat de vreugde centraal, 'in de vreugde van de Geest'. Hoe kunnen we als christenen vandaag -en misschien ondanks alles- toch die vreugde van de Geest beleven en uitdragen?

De vreugde is een uitdrukking van het feit dat men gelukkig is. Nu moet ik toch onmiddellijk zeggen dat vreugde iets anders is dan een soort *smile* in Hollywood-stijl of publiciteit voor tandpasta. Dat is gemaakte vreugde die ook geen echte uitdrukking is van geluk. De paradox van de vreugde en van het geluk is dat als je ze najaagt, je ze niet krijgt. De mens is gemaakt voor het geluk, dus is het normaal dat hij het geluk zoekt. En als hij het zoekt, dan vindt hij het niet omdat hij het zoekt. Jezus zegt: "Iemand die zijn leven willen winnen, die verliest het."

Hoe kom je er dan wel toe? Precies door in relatie te gaan leven, dat is toch het centrale woord in het christendom, we zijn gemaakt voor de relatie. We zijn geen eiland op onszelf. Het individualisme is geen goed persoonsbegrip, want 'persoon' betekent juist dat men gemaakt is door zijn relaties. Het is in de mate dat ik mij inzet voor het geluk en de vreugde van de ander (en dat ik mijzelf daarin kan vergeten omdat ik dat doe uit liefde voor hem of haar omwille van de persoon en niet omdat ik er iets aan heb) dat ik eigenlijk in staat ben om vreugde te ontvangen. Dat is precies de evangelische boodschap: geef het leven door aan elkaar, daarvoor zijn jullie gemaakt. Geef het aan elkaar door, dan krijg je de vreugde. Als de advent een woestijn is, is het omdat we moeten loskomen van onszelf.

Wat betekent de advent voor gezinnen, onder andere voor gezinnen met kinderen die binnenkort gedoopt worden, die zich voorbereiden om de eerste communie of het vormsel te ontvangen?

Ik zie het gezin in de eerste plaats als een plaats van 'opvoeding', dat wil zeggen 'voedsel geven waardoor je groter en rijper wordt'. Een gezin blijft de eerste plaats van 'gelukkig worden' en is dus ook een plaats om de Blijde Boodschap door te geven.

Een kind kan groeien in geloof en zal het gemakkelijker aannemen in de mate dat het het getuigenis van zijn ouders heeft. Getuigenis betekent niet dat die ouders veel theologische kennis hebben, het betekent ook niet noodzakelijk dat ze er veel over spreken. Het kan bestaan in heel eenvoudige tekens. Maar als een kind zijn ouders ziet bidden, dan is dat een beeld dat het heel zijn leven zal bijhouden, los van de vraag of het kind zelf gelovig wordt. Het

zal voor hem of haar altijd een vraag blijven wat dat betekent: “Ik heb mijn ouders thuis of in de kerk op hun knieën zien zitten (zoals dat vroeger was) of ze waren gewoon luisterend aanwezig, in stilte, zonder een woord te zeggen. Wat roept dat op? Dat is belangrijk voor de opvoeding

De ouders kunnen hun eigen geloof ook voeden met wat de kinderen beleven en ervaren. Dankzij het doopsel, de eerste communie, het vormsel van hun kinderen (misschien later wel een huwelijk of een wijding) verdiepen ze hun eigen geloof en maken ze opnieuw de geloofsgeschiedenis mee. Zoals wij in ons leven de geschiedenis van Israël herhalen die in de bijbel verteld wordt, zo bouwen de ouders opnieuw hun geloofsleven op dankzij de toekomst van hun kind. Dat is toch een heel boeiend avontuur.

Het is goed dat de ouders met het essentiële in contact komen. Daarmee zijn ook we terug bij de vraag wat advent betekent in deze corona-periode. Ik denk spontaan terug aan het getuigenis dat ik hoorde bij verschillende ouders na de recente vormselvieringen die in een hele andere context moesten doorgaan. Iedereen zat er mee in: “Wat zal dat geven? Het zal een grote mislukking zijn.” De ouders waren ontgoocheld dat het niet kon doorgaan zoals voorzien. Waarin was men eigenlijk ontgoocheld? Waarschijnlijk in het feest en de schone kleren. De ervaring was echter dat de zogenaamde vereenvoudigde ritus veel sprekender was. Eigenlijk betekende dit gewoon: we houden ons alleen bezig met het essentiële, want voor de rest hebben we geen tijd en geen mogelijkheid. Er is daarbij misschien nog een positieve vrucht van de corona. De kinderen moesten in hun bubbel blijven bij de familie, terwijl de priester rondging voor het vormsel. Zo werden de ouders plots bewust: ik ben eigenlijk verantwoordelijk voor het geloof van dat kind! Het is geen kinderlijk gedoe dat zich vooraan in de kerk afspeelt, waarop ik sta toe te kijken. Plots staan we erbij en dat heeft veel mensen geraakt.

In een gezin kunnen de sacramenten dus veel betekenen op een positieve manier. We moeten verlost geraken van een aantal bijkomstigheden waarmee men het geloof identificeert. Het is begrijpelijk dat men dan mettertijd het geloof ‘laat vallen’. Maar wat je laat vallen is niet het geloof, maar een oppervlakkig gedoe.

We beleven bijzondere tijden waarin we opgeroepen worden om niet al te veel directe sociale contacten te hebben, maar waarom is het misschien wel zeker in deze tijd -ondanks alles- belangrijk om Kerstmis te vieren?

Ik denk dat het woord ‘ondanks alles’ misplaatst is. Kerstmis is er precies voor die periode. Jezus is in de wereld gekomen en Johannes zegt het in het begin van zijn evangelie dat de wereld Hem niet aanvaard heeft. Er kon op dat moment geen grotere *social distance* bestaan tussen God en de mens. God komt tot de mens en de mens moet er gewoon niet van weten. Het feit dat Jezus in die periode gekomen is, is heel bevrijdend, ook voor ons. Menselijkerwijze gesproken is Jezus geboren in de slechtst denkbare situatie. Palestina was bezet door de Romeinen en men had al zoveel meegemaakt de laatste eeuwen in Israël. Jezus betekende niet veel in heel die maatschappij, toch niet vanuit sociaal standpunt. Maar daar in hem is juist

de kern van ons geloof en de kern van ons menszijn zichtbaar geworden: hij is de meest geslaagde mens die er ooit is geweest.

Dat betekent dat het ook vandaag mogelijk is. En dat we dus alle redenen hebben om te vieren, want de blijde boodschap is er niet voor de wijzen zoals Paulus zal zeggen. Wat het christendom bijbrengt is in zekere zin dom voor het verstand. Het is dwaas voor het verstand van de mens die denkt dat hij het allemaal zelf moet doen. Het is een bevrijding voor de mens die het kan ontvangen. Ik wil klein-zijn en kwetsbaarheid niet idealiseren, het gaat niet om kwetsbaarheid en lijden op zichzelf. Het is pervers om dat te cultiveren. Daar heeft het woord 'ondanks' dan toch wel zijn zin. Maar er is een opening, een leegte in ons die ons kan leiden tot ontgoocheling en depressie. Ondanks deze bedreigingen die ons bekoren tot het negatieve, komt God precies binnen door die open poort. Er zit dus ook een grote kans in.

Wat is het vieren van Kerstmis dan? Er zijn verschillende getuigenissen uit de Oudheid en de Middeleeuwen dat het Kerstverhaal zich ook toen moest verzetten tegen de verwarring met commercieel gedoe. Bernardus van Clairvaux heeft daar prachtige preken over. Men zit dikwijls gewoon op verkeerde spoor. Misschien krijgen we nu de kans om de kerstballen een beetje minder aanwezig te laten zijn. Ik heb niks tegen de kerstversiering, ik vind dat altijd heel fijn en het heeft ook iets heel menselijks. Maar als het alleen maar dat is...

We gaan terug naar het essentiële en dan kan het alleen maar verbeteren. Dan gaan we aanvoelen wat 'vieren' eigenlijk is voor een gelovig iemand, veel verder dan oppervlakkige dingen. Op die manier kunnen we trouwens iedere zondag vieren, het hele jaar door. Ook de moeilijke periodes. Ook in de vastentijd vieren we de verrijzenis. Vanaf de advent vieren we iedere zondag de verrijzenis, we wachten niet tot het Pasen is. We zijn vierende mensen, dat is onze roeping.